

Läkemedelscocktail i kranarna?

Vårt dricksvatten innehåller restprodukter av läkemedel blandade med andra kemikalier. Det är viktigt att inte bara rena vårt avloppsvatten utan också satsa resurser på att minska utsläppen, skriver Ingrid Eckerman m fl.

Vatten - världens viktigaste livsmedel - är en livsnödvändig resurs. I Sverige har vi turen att ha gott om vatten och ett vatten av relativt bra kvalitet. Detta är dock ingen självklarhet. Kemiska restprodukter av vår livsstil återfinns även i vårt dricksvatten. Det gäller bekämpningsmedel, flamskyddsmedel och andra kemikalier från kläder eller varor men även läkemedelsrester.

I Sverige används 1 200 läkemedelssubstanser. I världen används uppskattningsvis 3 000 substanser.

I vatten som passerat vattenverken i Stockholm 2007 fann man rester av bland annat de smärtstillande substanserna ibuprofen, naproxen och propoxyfen, det antidepressiva medlet citalopram samt blodtrycksmedlet metoprolol. I abborrlever fanns citalopram och propoxyfen anrikat i koncentrationer 100 och 500 gånger högre än i vattnet.

Läkemedel spolask direkt ner i toaletten. Merparten tar vägen via våra kroppar, utsöndras via urin och avföring, kommer ut i avloppsvattnet och så småningom eventuellt i vattendrag.

Läkemedel som slängs i soporna riskerar att hamna i yt- eller grundvatten. Dagens reningsverk kan bara marginellt ta hand om läkemedlen.

Koncentrationerna av läkemedelsrester i dricksvattnet är låga. Men vi får i oss en blandning av olika läkemedel, blandade med andra kemikalier, från det vi blir till i moderlivet tills vi dör. Det kan finnas samverkande effekter mellan de olika substanserna som förstärker deras bieffekter. Anrikning, det vill säga successivt ökande koncentrationer av läkemedel, sker i växter och djur. Detta påverkar människa, djur och natur. Särskilt känsliga för sådan kemisk påverkan är små barn.

Riskerna för människan är till exempel antibiotikaresistens, hormonella effekter och allergiska reaktioner. Låga, miljömässigt relevanta koncentrationer av etinyl-östradiol från p-piller har visat sig orsaka sänkt fertilitet och könsbyte hos fiskar och grodor. Överanvändning av antibiotika och antibiotikaresistens är i detta sammanhang ett särskilt allvarligt, omfattande och ökande problem.

Kunskapsläget är under uppbyggnad både i Sverige och internationellt. Mistra, stiftelsen för miljöstrategisk forskning, har tagit initiativ till forskningscentrumet MistraPharma, en av världens största satsningar på läkemedel och miljö. I fallet med Stockholms vatten låter man där utveckla analysmetoder för 80 av våra 1 200 substanser. Denna kartläggning liksom vidare studier av effekterna av olika reningsmetoder på några relevanta utvalda fiskarter, kräftdjur, alger och bakterier är nödvändig. Tillsammans med vidareutveckling av läkemedelsanalysmetoderna vid exempelvis sjukhusen, läkemedelsverket och läkemedelsföretagen kan effekterna av olika reningsmetoder så småningom studeras i större omfattning och följas upp rutinmässigt.

För att skydda vårt vatten måste vi förändra förskrivningen i syfte att nå en mer rationell läkemedelsanvändning samtidigt som vi bygger ut reningen av vårt dricksvatten.

En åtgärd för mer preciserad läkemedelsanvändning i varje enskilt fall kommer att leda till mindre av onödigt överflödigt förskrivning jämfört med i dag. Reningsverken kan bli effektivare på att rena kemikalier och läkemedel men reningsmetoderna är dyra och energikrävande. Rening av vatten för att få bort läkemedelsrester kan kosta uppemot 1 300 kronor per innevånare och år. Det är därför viktigt att inte bara rena vårt avloppsvatten utan också satsa resurser på att minska utsläppen vid källan. Förslag till hur detta kan åstadkommas saknas inte:

Vi behöver ett förebyggande förhållningssätt i hela samhället där vi blir mer varsamma med och ser över hur läkemedelsanvändningen sker. Icke-farmakologiska metoder inom hälso- och sjukvården som ersättning för eller komplement till behandling med läkemedel bör stimuleras. Fysisk aktivitet på recept (FaR) används vid hjärt-kärlsjukdom, fetma och diabetes både i förebyggande och behandlande syfte. Göteborgs universitet satsar nu på konceptet Kultur och Hälsa i syfte att utnyttja de hälsobringande effekterna från olika kulturella yttringar. Den metodutveckling som sker inom nätverket Hälsofrämjande sjukhus bör spridas inom hela sjukvården, privat såväl som offentlig.

Bättre grund- och vidareutbildning av förskrivande läkare i ämnet klinisk läkemedelslära är en nödvändighet för att få en bättre anpassad förskrivning av läkemedel. Läkemedelsgenomgångar för äldre patienter måste bli rutin. Allmänheten och berörda patienter måste få mer korrekt och fullständig information om de motiv för läkemedelsordinationer som läkarna har.

Ett miljöklassificeringssystem utvecklas nu i Sverige. Hälften av läkemedlen på den svenska marknaden är i dag klassificerade. Först 2010 räknar man med att alla läkemedel är bedömda. Läkemedelskommittéerna kan väga in miljöeffekter i sina rekommendationer till förskrivarna, det vill säga läkare, barnmorskor och sjuksköterskor, så att mindre miljöstörande och mer lättnedbrytbara läkemedel används.

Läkemedel ska alltid ges till människor som verkligen behöver dem. Att ta fram nya läkemedel för svåra sjukdomstillstånd är en viktig uppgift för samhället. Men vi behöver samtidigt öka våra miljökrav på läkemedlen och använda dem på

sådant sätt att vi kan minimera att de oönskat orsakar skada i vår omgivande miljö.

Vi önskar att den miljömärkning och miljöklassificering som bland annat Stockholms läns landsting, Apoteket och LäkeMedelsverket står bakom kan snabbas på så att alla läkemedel är klassade senast 2009. Alla läkare får på så sätt ett enkelt verktyg som de kan förlita sig på när de ska kunna väga in också miljökraven när de skriver ut och ger sina patienter råd om läkemedel. Vatten är inte ett farligt gift och vi måste se till att det inte blir det i framtiden heller.

Ingrid Eckerman
allmänläkare, tf ordförande, Läkare för miljön
Tryggve Årman
barnläkare, styrelseledamot, Läkare för miljön
Thomas Nihlén
riksdagsledamot (mp)
Finn Bengtsson
läkare, riksdagsledamot (m)
UNT 11/11 2008

Tipsa Skriv ut Läs upp